

საქართველოს სტრატეგიათა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი
GEORGIAN FOUNDATION FOR STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES

59

საქართველოს სასკოლო განათლების სისტემის
რეფორმირების აუცილებლობის შესახებ

ნათელა სასოკია

ექსპერტის აზრი

2016

საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი
GEORGIAN FOUNDATION FOR STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES

ექსპერტის აზრი

ნათელა სასოკია

საქართველოს სასკოლო განათლების სისტემის
რეფორმირების აუცილებლობის შესახებ

59

2016

პუბლიკაცია დაიბეჭდა ამერიკის შეერთებული შტატების საელჩოს ფინანსური მხარდაჭერით.

რედაქტორი: რუსუდან მარგიშვილი
ტექნიკური რედაქტორი: არტემ მელიქ-ნუბაროვი

საავტორო უფლებები დაცულია და ეკუთვნის საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდს. წერილობითი ნებართვის გარეშე წიგნის არც ერთი ნაწილი არ შეიძლება გადაიბეჭდოს ნებისმიერი, მათ შორის, ელექტრონული ან მექანიკური ფორმით.

© საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი 2016 წელი

ISSN 1512-4835

ISBN 978-9941-0-8745-5

საქართველოს კულტურული, სოციალური, ეკონომიკური განვითარება, მისი უსაფრთხოება, მისი ბუნებისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცულობა, პოლიტიკური და თავდაცვის სისტემების სიძლიერე, პირველ რიგში, დაკავშირებულია განათლებული საზოგადოებისა და პროფესიული კადრების არსებობასთან. რადგან სკოლა წარმოადგენს განათლების სისტემის უმნიშვნელოვანეს და, შეიძლება ითქვას, ძირითად ინსტიტუტს, თანამედროვე სახელმწიფო, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ სასკოლო სისტემის მდგომარეობაზე იღებს პასუხისმგებლობას.

ბოლო 50 წლის განმავლობაში მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანამ ჩაატარა სასკოლო რეფორმა, მაგრამ მათგან ცოტა იყო წარმატებული. ამიტომ 21-ე საუკუნეში გამოჩენილმა მეცნიერებმა და პრაქტიკოსებმა წარმატებული სასკოლო რეფორმები სისტემურად, განსაკუთრებული ყურადღებით განიხილეს და გააანალიზეს. ამის შედეგად მსოფლიოში გაჩნდა კონკრეტული ცოდნა და გაგება, რომელიც მანამდე არ არსებობდა. რეფორმების თანმიმდევრული და სისტემური ანალიზის ჩასატარებლად სასარგებლო აღმოჩნდა წარმატებული სასკოლო სისტემების დაყოფა სასტარტო პირობების მიხედვით, როგორცაა: არადამაკმაყოფილებელი, დამაკმაყოფილებელი, კარგი, ძალიან კარგი და შესანიშნავი. ამ კვლევების ძირითადი აღმოჩენა არის ის, რომ მიუხედავად გეოგრაფიული, კულტურული თუ პოლიტიკური კონტექსტისა, იდენტურ სასტარტო მდგომარეობაში მყოფი სასკოლო სისტემები რეფორმის ღონისძიებათა იდენტურ ნაკრებს უნდა იყენებდნენ და კატეგორიულად არ შეიძლება განვითარების განსხვავებულ საფეხურზე მდგომი სასკოლო სისტემის მოქმედი მახასიათებლების პირდაპირ გადმოტანა უფრო დაბალ საფეხურზე მდგომი სასკოლო სისტემის რეფორმის განსახორციელებლად¹. როგორც მსოფლიოში სახელგანთქმული ექსპერტი განათლების სისტემების მართვის საკითხებში მაიკლ ფულანი აღნიშნავს: „ამ კვლევების შედეგები ფასდაუდებელია პოლიტიკის მკვებლებებისათვის და სასკოლო სისტემების ლიდერებისათვის, რომლებიც არიან ან უნდა იყვნენ კონკრეტული სისტემების გაუმჯობესების გზების ძიებაში. ის იძლევა მძლავრ ანალიტიკურ საშუალებას... ის ასტიმულირებს შემდგომი მთლიანი სისტემური რეფორმების ტალღას“.²

საქართველოს სასკოლო სისტემის გაუმჯობესების ქვემოთ მოყვანილ რეკომენდაციებს საფუძვლად სწორედ წარმატებული

სასკოლო სისტემების რეფორმების გამოცდილების ბოლო წლებში ჩატარებული ანალიზი და მისი დასკვნები უდევს.

საქართველოს სასკოლო სისტემის რეფორმირების სტრატეგიის ძირითადი მიმართულებები

დღეს საქართველოს სასკოლო სისტემა შეიძლება შეფასდეს, როგორც არადაამაკმაყოფილებელი. სახეზეა ასეთი სისტემის დამახასიათებელი ყველა ნიშანი: მოსწავლეთა მოსწრების დონე არის დაბალი და გაცდენათა რაოდენობა – დიდი;³ სისტემის მასწავლებლები და სკოლის ადმინისტრაცია არიან ნაკლებკვალიფიციური და ნაკლებმოტივირებული;⁴ განათლების მართვის არც ერთ რგოლს, დაწყებული უმაღლესი რგოლიდან, არა აქვს საკმარისი პოტენციალი; სისტემის შიგნით სკოლების ხარისხი ძალიან განსხვავებულია; რესურსები, როგორც ადამიანური, ასევე ფინანსური, შეზღუდულია.

ჩვენს სასკოლო სისტემას ყველა ეს მახასიათებელი აქვს, თუმცა მნიშვნელოვანია ისიც, თუ რა ზომითაა ეს პრობლემები სისტემაში. ვთანხმდებით, რომ დაბალია მასწავლებელთა კვალიფიკაცია, მაგრამ ის მდგომარეობა, რომელიც 2015 წლის ზაფხულში ჩატარებულმა მასწავლებელთა საკვალიფიკაციო გამოცდებმა გამოავლინეს, საგანგაშო და კატასტროფულია. როგორ უნდა იმუშაოს სისტემამ, სადაც გამოცდაზე გასულ⁵ დაწყებითი სკოლების მასწავლებელთა 95%-ზე მეტი მინიმალურ ზღვარს ვერ ლახავს. ეს ბოლო მონაცემი იმას ნიშნავს, რომ ჩვენი ბავშვების უდიდესი რაოდენობა პირველ კლასებშივე ვერ აითვისებს სასწავლო მასალას, ვერ მოემზადება სკოლის შემდეგი საფეხურებისათვის, ვერ შეიქმნის სწავლის მოტივაციას. მათ გაუჩნდებათ კომპლექსები საკუთარი შესაძლებლობების მიმართ. ერთი სიტყვით, ბავშვი დიდი ხნით, თუ სამუდამოდ არა, ამოვარდება სასწავლო პროცესიდან.

გარდაქმნის დაწყების მთავარი პრობლემა არის ის, რომ ლიდერთა ჯგუფს არ ყოფნის ინერციის დაძლევის, უმრავლესობის მიერ მიღებული ხედვის კრიტიკული გადახედვის სითამამე. ლიდერმა უნდა შეძლოს ყოვლისმომცველი რეფორმის დაწყების რთული გადანყვებილების მიღება, შემოიკრიბოს თანამოაზრეები, ორგანიზაცია გაუწიოს საწყისი, ძირითადი მიმართულებების ამსახველი პოლიტიკის დოკუმენტის შექმნას და ხელი შეუწყოს პროცესს, რომ ეს დოკუმენტი ექსპერტებმა, სასკოლო სფეროს

მუშაკებმა, საზოგადოების ფართო წრეებმა განიხილონ და საბოლოოდ დაეთანხმონ მას. ლიდერთა ჯგუფმა უნდა განსაზღვროს პრიორიტეტები, რომლებიც **ექვს არ ინვეს და გადახედვას არ ექვემდებარება** და უნდა მოიპოვოს მათი განხორციელების რესურსები.

დანვრილებით შევჩერდებით პოლიტიკის დოკუმენტის განხილვის ეტაპზე. ზოგადად, სახელმწიფო პოლიტიკის, მით უმეტეს, სოციალური პოლიტიკის განხორციელება წარმატებული ვერ იქნება, თუ იმ ადამიანებს, ვისკენაც არის მიმართული ეს პოლიტიკა, არ ესმით მისი არსი და/ან არ ეთანხმებიან მას. უნდა ჩამოყალიბდეს კრიტიკული მასა იმ პირებისა, რომლებიც არა მარტო იზიარებენ რეფორმის იდეებს, არამედ ესმით მისი განხორციელების მიმართულებები, ესმით, რომ რთული გარდაქმნის განხორციელება აუცილებლად მოიტანს პრობლემებს და მზად არიან მასთან გასამკლავებლად. ამ პროცესში სინამდვილეში ოთხი ტიპის ინტერესი და ცოდნა უნდა იყოს ჩართული: 1. საზოგადოების რიგითი წევრები, არა მარტო მშობლები, არამედ ქვეყნის განვითარებით დაინტერესებული ადამიანები. 2. განათლების დარგის სპეციალისტები, როგორც პრაქტიკოსი პედაგოგები და ადმინისტრაცია, ისე განათლების საკითხებზე მომუშავე მეცნიერები. 3. პოლიტიკოსები, რომლებმაც ეს რეფორმა, ეს გარდაქმნები ქვეყნის საერთო განვითარების კონტექსტში უნდა განიხილონ და ამ კონტექსტში ჩასვან. სხვადასხვა პარტიების წარმომადგენელ პოლიტიკოსთა შეთანხმება რეფორმის სოციალურ-პოლიტიკურ ასპექტებზე შექმნის რეფორმის პროცესის მდგრადი წარმართვის და უწყვეტობის უზრუნველყოფის პირობებს.⁶ 4. სოციალური კონსტრუირების სპეციალისტები, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან რეფორმის პროცესის მეთოდოლოგიური საფუძვლების დამუშავებაზე.

ჩვენს ქვეყანაში საგანმანათლებლო პოლიტიკის დოკუმენტების საზოგადოებრივი განხილვა სახელმწიფო განვითარების ერთ ძალიან მნიშვნელოვან ასპექტსაც ეხება. საქართველოში მოდერნული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებასთან ერთად მიმდინარეობს თანამედროვე ერი-სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესი. „ერი არის იმ ადამიანთა ერთობლიობა, რომლებიც თავს ერთი ბედის წინაშე მდგომად აღიქვამენ“.⁷ რადგანაც განათლების რეფორმა ის საკითხია, რომელიც გულგრილს არ ტოვებს ქვეყნის არც ერთ მოქალაქეს, პიროვნების ჩართვა რეფორმის განხილვის პროცესში, იმ განცდის გაჩენა, რომ მისი აზრი მოსმენილი და გათვალისწინებულია, ხელს უწყობს მასში მოქალაქის ჩამოყალიბების პროცესს.

ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნისათვის, მისი მრავალეთნიკურობის და მრავალკონფესიურობის გამო.⁸

იმ ძირითადი ჩარევის არსი, რომელიც უნდა მოხდეს საქართველოს განათლების სისტემაში როდესაც ქვეყანაში მწვავე ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური კრიზისია, სახელმწიფო, მისი ცენტრალური ხელისუფლება საკუთარ თავზე იღებს არა მარტო ძირითად პასუხისმგებლობას, არამედ მართვის ძირითად სადავეებსაც. მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატების ისტორია ამის მრავალ მაგალითს იცნობს: რუზველტის ეკონომიკური პოლიტიკა დიდი დეპრესიის დროს, ასევე რუზველტის უპრეცედენტო მხარდაჭერა ამერიკის კერძო უნივერსიტეტებისათვის, პრეზიდენტების, ბუშისა და შემდეგ ობამას, მიერ მონეტარული ინტერვენციის განხორციელება საბანკო სექტორში. ასეთი მაგალითების მოყვანა მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის ისტორიიდან შეიძლება.

მსოფლიო გამოცდილება ნარმატივული სასკოლო სისტემის რეფორმების განხორციელებაში იმავე მიდგომის სამართლიანობას გვიჩვენებს. სასკოლო განათლების კრიზისულ მდგომარეობაში ყოფნისას, როდესაც ქვეყანა აცნობიერებს, რომ მის შემდგომ განვითარებას, მის მოქალაქეთა კეთილდღეობას საფრთხე ემუქრება, ცენტრალური ხელისუფლება თავის თავზე იღებს პასუხისმგებლობას და, შესაბამისად, მართვის სადავეებს. კრიზისულ მდგომარეობაში არსებულ განათლების სისტემაში მართვის საშუალო რგოლებს, სკოლებს ადმინისტრაციას და პედაგოგებს მკაცრად განსაზღვრული, კარგად არტიკულირებული და რეალისტური მოქმედების გეგმა მიენოდება. **უკლებლივ ყველა** ქვეყნის (დიდი რეგიონის) სასკოლო სისტემამ, რომელმაც ნარმატივებს მიაღწია, ეს მიდგომა გამოიყენა საკუთარი სასკოლო სისტემის რეფორმირების საწყის ეტაპზე. რაც უფრო პრობლემურია სისტემა, რაც ნაკლებია პროფესიონალიზმი მის ნებისმიერ დონეზე, მით მეტი უშუალო ფუნქცია ენიჭება ცენტრალურ ხელისუფლებას.

მსოფლიოში ნარმატივულ სასკოლო რეფორმათა (ფინეთი, სინგაპური, კანადის ონტარიო, აშშ-ის მასაჩუსეტის შტატი და ლონგ ბიჩის რეგიონი, ჰონკონგი, ბრაზილიის მინას გერესის რეგიონი, პოლონეთი, სლოვენია და ა.შ.)⁹ მიმდინარეობის დინამიკა ასეთია: ცენტრი ყურადღებით აკვირდება სწავლების პროცესს (აფასებს მოსწავლეთა მოსწრებას) და მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსწავლეთა მოსწრება სტაბილურად უმჯობესდება, განსხვავება როგორც ძლიერ და სუსტ მოსწავლეთა შორის, ისე სკოლებს შორის იწყებს შემ-

ცირებას, იწყება პასუხისმგებლობის და გადანყვეტილების მიღების დელეგირება უფრო ქვედა დონეებზე – მართვის საშუალო დონეზე, სკოლების ადმინისტრაციასა და პედაგოგებზე. რაც უფრო მეტად ამალღდება პედაგოგთა პროფესიონალიზმი და გაუმჯობესდება სისტემა მთლიანად, ცენტრიდან მართვა ძირითადად თავისუფალი, ზოგადი მითითებების ფორმით განხორციელდება.¹⁰ ცენტრი გადადის პედაგოგთა შემოქმედებისა და ნოვატორობის ხელშეწყობაზე, რადგან ეს განიხილება სასკოლო სისტემის პროგრესის ძირითად მამოძრავებლად.

ამრიგად, დღეს, ამ ეტაპზე, საქართველოს განათლების სამინისტრომ თავის თავზე უნდა აიღოს სრული პასუხისმგებლობა, ნაკლებად უნდა გადაანაწილოს ის ქვედა რგოლებზე და ყველა დონეზე უნდა უზრუნველყოს საკუთარი დირექტივებისა და გადანყვეტილებების აღსრულება. იმ შემთხვევაში, თუ მიიღება გადანყვეტილება პასუხისმგებლობის უფრო დაბალ დონეზე დელეგირების შესახებ, აუცილებელია განუხრელად ჩატარდეს ხოლმე პროცესის მიმდინარეობის მონიტორინგი.

ვაცნობიერებთ, რომ შესაძლებელია სისტემაში გაჩნდეს ცდუნება, რომ დიდი ხნით შენარჩუნდეს ცენტრალიზებული მართვა¹¹. ხელისუფლების მოწინავე ნაწილმა, საზოგადოების დაინტერესებულ პირებთან ერთად, როცა განათლების სისტემა გარკვეულ დონეს მიაღწევს (რაც ობიექტურად სეიდლება გაიზომოს), უნდა დაიწყოს ცენტრალური მართვის სადავეების თანდათანობით შესუსტება და მისი ქვედა დონეზე გადატანა.

სასკოლო რეფორმის საწყისი მიზანი და ამოცანები

მიზანი. ამ ეტაპზე ჩვენი სასკოლო სისტემის რეფორმირებას შემდეგი ძირითადი მიზანი უნდა დაეუფსახთ:

მოსწავლეთა წიგნიერების და მათემატიკის საფუძვლების ცოდნის დონის ამაღლება. ეს მიზანია ამ ეტაპზე სასწრაფოდ მისაღწევი და გავიმეორებთ, რომ მსოფლიოს უკლებლივ ყველა ქვეყანაში, სადაც რეფორმა დაიწყო და წარმატებით განხორციელდა, სწორედ ეს იყო გადაუდებელი მიზანი, როგორც პირობა იმისა, რომ თაობებს არ მოუხდეთ ცხოვრების დაწყება ელემენტარული სასიცოცხლო უნარების გარეშე.¹² ამ მიზნის მიღწევის ამოცანა უნდა დაედოს საფუძვლად არსებული რესურსების გადანაწილების პროცესს.¹³

ამოცანები. ნიგნიერების და მათემატიკის საწყისი საფუძვლების მიღწევების ამაღლებისათვის საჭიროა შემდეგი ამოცანების გადაჭრა:

- დაბალი კვალიფიკაციის მასწავლებლებისა და სკოლის ადმინისტრაციის კვალიფიკაციისა და მოტივაციის ამაღლება;
- ყველა სკოლის მიყვანა მინიმალურ ხარისხის სტანდარტამდე;
- სკოლის ხელმისაწვდომობის გაზრდა თითოეული მოსწავლისათვის.

განვიხილოთ თითოეული ამოცანა:

მასწავლებლების და სკოლის ადმინისტრაციის კვალიფიკაციისა და მოტივაციის ამაღლება

საქართველოს პედაგოგთა დიდი უმრავლესობის პროფესიული დონე და კვალიფიკაცია არაა დამაკმაყოფილებელია და ამიტომ საჭიროა მათი რადიკალური დახმარება. სასკოლო გეგმა და პროგრამა უნდა დანაწილდეს თითოეული გაკვეთილის სახით; მასწავლებელს უნდა მიეცეს გაკვეთილების სცენარი.¹ ამით ფაქტობრივად განისაზღვრება თითოეული გაკვეთილის მიზანი, გეგმა, მეთოდი და სასწავლო მასალა, რაც მასწავლებელს საშუალებას მისცემს სწორად „შეასრულოს“ გაკვეთილი. ე.ი. მას მიეცემა გაკვეთილის წარმართვის დადგენილი, აუცილებლად შესასრულებელი ფორმა. მასწავლებელს უნდა გაუადვილდეს სწავლების პროცესი¹⁵. შეთავაზებული სცენარები შესაძლოა არ იყოს სრულყოფილი საწყის ეტაპზე, მაგრამ მუდმივად უნდა მოხდეს მათი გაუმჯობესება მიღწეული შედეგების ანალიზის საფუძველზე. ამასთან, სულ უნდა გვახსოვდეს, რომ მასწავლებელი არ არის ტექნიკური მუშაკი, ამ პირობებშიც რჩება მას შემოქმედების ადგილი.

არის იმის საშიშროება, რომ ბევრ მასწავლებელს მოეწონება ვითარება, სადაც არ სჭირდება განსაკუთრებული ძალისხმევა და დაძაბვა და ინერციით ნაჰყვება ერთხელ დადგენილ გზას. ამის გათვალისწინებით სისტემის კრიზისული სიტუაციიდან გამოსვლის პარალელურად დასამუშავებელია ინიციატივებისა და ნოვატორობის წახალისების მექანიზმები.

იმ მასწავლებლებს, ვისაც თავიდანვე არ მოუწონებთ საკუთარ კლასში გაკვეთილის დადგენილი სცენარის გამოყენება, უნდა მიეცეთ სასწავლო პროცესის საკუთარი გეგმითა და მეთო-

დით წარმართვის ნება. ოლონდ, ამ შემთხვევაში მათ უნდა აი-
ლონ პასუხისმგებლობა თავისი მოსწავლეების მიღწევათა დონეზე,
რაც პერიოდულად უნდა შემოწმდეს. ამ მიდგომით თავიდან ავირი-
დებთ მასწავლებელთა კორპუსში თავისუფლების შეზღუდვას და
უნდობლობის შეგრძნების გაჩენას, რაც რეფორმისადმი ფარულ
წინააღმდეგობაში შეიძლება გადაიზარდოს. აქვე უნდა აღვნიშნოთ,
რომ ბევრ ქვეყანაში გაკვეთილების დადგენილი ფორმა სავალდე-
ბულო სახით დაამკვიდრეს.¹⁶ მიგვაჩნია, რომ საქართველოში, ჩვენი
კულტურული კონტექსტის გათვალისწინებით, ასეთი ხისტი მიდ-
გომა არ გაამართლებს.

ახალი კურიკულუმის და გაკვეთილების სცენარების შე-
მუშავების შემდეგ უნდა დადგინდეს მასწავლებელთა წვრთნის
ფორმები ახალ რეალობაში. საჭირო იქნება წვრთნის ვადების დად-
გენა. უნდა იქნეს მიღებული პოლიტიკური გადაწყვეტილება იმის
შესახებ, თუ რა სახით იქნება უზრუნველყოფილი მასწავლებელთა
ტრენინგებში მონაწილეობა. გადასაწყვეტია სავალდებულო და ნე-
ბაყოფლობითი მიდგომების სწორი შეხამება. ამ წრთვნებს არ უნდა
ჰქონდეთ მხოლოდ სასემინარო ფორმა. მწვრთნელებმა უნდა
იმუშაონ მასწავლებლებთან საკლასო ოთახშიც. სასკოლო სისტე-
მების გაუმჯობესების საქმეში დიდ ეფექტს იძლევა მულტიმედი-
ური საშუალებების გამოყენება. ამის ერთ-ერთი ფორმაა სამაგა-
ლითო გაკვეთილების ჩანაწერების გაკეთება და გავრცელება.

სკოლების ადმინისტრაციასთან და პედაგოგებთან პრობლე-
მების განხილვის, სასწავლო პროცესის უშუალოდ ადგილზე დაკ-
ვირვების მიზნით ცენტრმა უნდა ჩაატაროს ვიზიტები, რაც იქნება
სტიმული მოტივაციისა და მუშაობის ხარისხის ასამაღლებლად.

საჭიროა გადაიხედოს იმ სასწავლო დროის მოცულობა, რო-
მელიც მოსწავლეს კონკრეტული საგნის ათვისებისათვის ეძლევა.
დღეს მსოფლიოში სულ უფრო მეტ მომხრეს იძენს ამგვარი პედა-
გოგიური მიდგომა: არ არსებობს ფიქსირებული შესაძლებლობის
ბავშვი, უბრალოდ ზოგი ბავშვი უფრო ნელა სწავლობს.¹⁷ დღეს-
დღეობით მსოფლიოში ამ მიდგომის ცხოვრებაში გატარების მრავალი
საშუალებაა აპრობირებული. საქართველოს განათლების
სისტემამ საკუთარი არჩევანი უნდა გააკეთოს.

ყველა ამ ცვლილების ჩატარებისთვის ცენტრალურია პრო-
ფესიული კადრების საკითხი. მთელ საქართველოში მობილიზებუ-
ლი უნდა იყვნენ მეცნიერები, გამოცდილი ადმინისტრატორები და
პედაგოგები, სასკოლო განათლების პროფესიონალი მენეჯერები,

პედაგოგთა გადამზადების არსებული ცენტრების თანამშრომლები, მართვის ორგანიზაციის სპეციალისტები.

ყველა სკოლის მიყვანა მინიმალურ ხარისხის სტანდარტამდე

ამ ამოცანის მისაღწევად:

- პირველ რიგში უნდა დადგინდეს ცოდნის ის მინიმალური დონე, რომელსაც მოსწავლეებმა ყველა სკოლაში უნდა მიაღწიონ.
- რეგულარულად (მაგ., ყოველ 3-4 თვეში) უნდა ხდებოდეს მოსწავლეთა ცოდნის შეფასება. თანაც ამ შეფასებას პირველ ეტაპზე ახდენენ სკოლის ან რეგიონის დონეზე.
- უნდა შეიქმნას მონაცემთა ბაზა პროგრესის მონიტორინგისათვის.

ზემომოყვანილი სამივე ამოცანის შესასრულებლად საქართველოში არსებობს ორგანიზაციული და ადამიანური რესურსი გამოცდებისა და შეფასების ეროვნული ცენტრის სახით. ეს ორგანიზაცია უკვე მუშაობს სკოლებში უნივერსალური შეფასების სისტემის დასაწერად. შეფასების პროცედურა იმგვარად აიგება, რომ საჭიროების შემთხვევაში მან უზრუნველყოს სწავლების პროცესის კორექტირების საშუალება.

სპეციალურმა კომისიამ უნდა შეაფასოს სკოლათა ინფრასტრუქტურა, სიმძლავრეები და რესურსები, რათა მოხდეს მათი მიყვანა ადეკვატურ მინიმალურ ზღვრამდე მაინც.

ყველა სკოლა უნდა მომარაგდეს სახელმძღვანელოებით და სასწავლო თვალსაჩინო ნივთებით.

უნდა მოხდეს ძალიან სუსტი სკოლების მიზნობრივი დახმარება.

კონკრეტული სკოლების დახმარება უნდა დაიგეგმოს რეალური ფინანსური და სხვა შესაძლებლობის მიხედვით. მაგალითად, შეიძლება დასაწყისში დახმარება გაეწიოს მაღალმთიან სოფლებში მდებარე ან ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რაიონების სკოლებს.¹⁸

სკოლის ხელმისაწვდომობის გაზრდა თითოეული მოსწავლისათვის

სკოლის ხელმისაწვდომობა გულისხმობს არა მარტო სასწავლო პროცესის უშუალო ხელმისაწვდომობას, არამედ მოსწავლის

სხვადასხვა საბაზისო სოციალურ (კვება, ჯანმრთელობა, ტანსაცმელი, ტრანსპორტი, სანიტარული მდგომარეობა სკოლაში და ა.შ.) მოთხოვნათა დაკმაყოფილებასაც. უნდა გაანალიზდეს სიტუაცია და მოხდეს ამ საბაზისო საჭიროებათა შევსება.

სასკოლო სისტემის რეფორმის უცილებელი ღონისძიებები განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ იდენტურ სანჯის მდგომარეობაში მყოფ სისტემებს ასევე იდენტურ ღონისძიებათა ნაკრები შეესაბამება. მაგრამ არსებობს ღონისძიებები, რომლებიც უნდა განხორციელდეს სასკოლო სისტემის რეფორმირების ყველა ეტაპზე, დამოუკიდებლად იმისგან, თუ რეფორმირების რომელ მომდევნო ეტაპზე გადადის სისტემა, მაგ., არადამაკმაყოფილებლიდან დამაკმაყოფილებელზე ან კარგიდან ძალიან კარგზე და ა.შ. ესე იგი ეს ღონისძიებები უნდა ტარდებოდეს მუდმივად, განვითარების ნებისმიერ დონეზე მდგომ სასკოლო სისტემებში. ჩვენ ქვემოთ მხოლოდ ჩამოვთვლით მათ: *სტანდარტებისა და პროგრამების გადახედვა; მოსწავლეთა მიღწევების შეფასების მუდმივმოქმედი სისტემის შექმნა; პედაგოგთა და სასკოლო ადმინისტრაციის ანაზღაურებისა და ნახალისების სტრუქტურის გადახედვა; მასწავლებელთა და ადმინისტრაციის ტექნიკური უნარების გაუმჯობესება; მონაცემთა ბაზების შექმნა; პოლიტიკის დოკუმენტების და საკანონმდებლო ბაზის შემუშავება; სასკოლო სისტემის ინსტიტუციური გაძლიერება.*

მოკლე შეჯამება

საქართველოს სასკოლო სისტემა განვითარების არა-დამაკმაყოფილებელ საფეხურზე დგას. მისი რეფორმირებისას უნდა განხორციელდეს სწორედ ამ საფეხურისათვის აუცილებელი პოლიტიკა. უნდა შემუშავდეს ეს კონკრეტული პოლიტიკა და მისი განხორციელების დროში განერილი პროგრამა. ეს დოკუმენტები უნდა გახდეს ფართო საზოგადოებრივი და პროფესიული განხილვის საგანი. განათლების მართვის უმაღლესი რგოლი ვალდებულია დაგეგმოს და განახორციელოს ეს პროცესი, ჩართოს მედიაც, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ განათლების სისტემის წარმატებისათვის, არამედ უფრო ფართო სახელმწიფოებრივი კონტექსტის თვალსაზრისით.

წარმატებული სასკოლო განათლების სისტემის რეფორმის განხორციელება არის სახელმწიფოს მდგრადი განვითარების პირობა და მისი უსაფრთხოების დაცვის მნიშვნელოვანი არასამხედრო ასპექტი.

შენიშვნები

1. ამ დასკვნების გათვალისწინებით დღეს შეგვიძლია ვთქვათ, რომ 2000 წელს დაწყებული საქართველოს სასკოლო განათლების სისტემის მასშტაბური რეფორმა მცდარი გზით წარიმართა, რადგან მაშინ ორიენტაცია აიღეს მსოფლიოს ყველაზე წარმატებული სასკოლო სისტემების პრაქტიკის პირდაპირ გადმოტანაზე ჩვენს სასკოლო სისტემაში, საწყისი მძიმე მდგომარეობის გათვალისწინების გარეშე. სწორედ ასეთ პრაქტიკაზე, რომელსაც სასკოლო სისტემების რეფორმირებისას მრავალ ქვეყანაში არა მარტო საქართველოში, ჰქონდა ადგილი, წერს გამოჩენილი ინგლისელი მეცნიერი, განათლების სპეციალისტი სერ მაიკლ ბარბერი, რომ „ეს იგივეა დამწყებ სპორტსმენს ოლიმპიური ჩემპიონის პროგრამით დაუწყო წვრთნა“.
2. How the world's most improved school systems keep getting better. McKinsey & company, 2011
3. (ეუთოს პროგრამა სკოლის მოსწავლეთა საერთაშორისო შეფასებისათვის)-ს მიხედვით ქართველის ბავშვების მიღწევები სტატისტიკურად არსებითად ჩამორჩება საერთაშორისო საშუალო მაჩვენებელს.
4. ოფიციალური მონაცემების თანახმად, ყველაზე სავალალო შედეგი დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლებს აქვთ. კერძოდ, გამოცდაზე გამოცხადებული 2281 პედაგოგიდან კომპეტენციის დადასტურება მხოლოდ 90-მა შეძლო. ამავე საფეხურზე ქართული ენისა და ლიტერატურის გამოცდა 1334-მა პედაგოგმა ჩააბარა, თუმცა მინიმალური კომპეტენციის ზღვარი სულ 175-მა გადალახა. დაწყებითის მათემატიკის გამოცდაზე გასული 1105 პრაქტიკოსი პედაგოგიდან გამოცდა წარმატებით 194-მა ჩააბარა. რაც შეეხება ბუნებისმეტყველებას, გამოცდაზე 522 პედაგოგი გავიდა, კომპეტენციის დადასტურება კი მხოლოდ 50-მა შეძლო.
5. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ციფრი არ აღნიშნავს მასწავლებელთა მთელ კორპუსში არაკვალიფიციური მასწავლებლების პროცენტულ შემადგენლობას, რადგან ბევრმა მასწავლებელმა უფრო ადრე ჩააბარა ეს გამოცდა
6. მაგალითად ფინეთის სასკოლო სისტემის წარმატების ერთ-ერთ ძირითად პირობად მიჩნეულია ის, რომ კონსენსუსი იქნა მიღწეული სხვადასხვა ორიენტაციის პარტიათა შორის – ზომიერი მემარცხენე სოციალ-დემოკრატებიდან დაწყებული და ლიბერალებით დამთავებული.
7. მერაბ მამარდაშვილი, „ცნობიერების ტოპოლოგია“, თბილისი, 2011.

8. მოგვყავს სინგაპურის მაგალითი . „მთავრობამ გადაწყვიტა გარდაეკმნა განათლების სისტემა, რომ ის გამოეყენებინა არა მხოლოდ ეკონომიკური განვითარების ინსტრუმენტად, არამედ სახელმწიფოს მშენებლობის საშუალებადაც (Toward a better Future. Education and Training for economic development in Singapore. The world bank. 2008).
9. ეს მონაცემები აღებულია ფუნდამენტურ ნაშრომიდან How the world's most improved school systems keep getting better. McKinsey & company , 2011, სადაც გაანალიზირებულია 20 ქვეყნის წარმატებული სასკოლო რეფორმა.
10. რაც შეეხება მასწავლებლების ავტონომიურობას 70-იან წლებში დამტკიცებულია 700 გვერდიანმა სასწავლო გეგმამ, 90-იან წლებში თხელტანიანი ბროშურის სახე მიიღო, რომელიც მხოლოდ ძირითად მიზნებს განსაზღვრავდა. დეტალური კურიკულუმების შემუშავება მასწავლებელთა საქმე გახდა (ირინა აბულაძე, ფინეთის განათლების სისტემის წარმატების საიდუმლო. მასწავლებელი № 2, 2013).
11. რაც მოხდა საბჭოთა განათლების სისტემაში და რამაც გამოიწვია სკოლებში ინიციატივებისა და ინოვაციების არარსებობა.
12. ონტარიოს ახალმა სასკოლო ადმინისტრაციამ შეიმუშავა განვითარების სტრატეგია, რომელიც ორ მიზანს ისახავდა. წიგნიერების და რიცხვებთან მუშაობის დონის ამაღლება და სკოლადამთავრებულების განათლების დონის ამაღლება. ამათგან, პირველი რიგის ამოცანად წიგნიერების მინიმალურად აუცილებელი დონის გაზრდა დაისახა. (How the world's most improved school systems keep getting better. McKinsey & company).
13. ინგლისში სისტემამ წიგნიერების და მათემატიკის საფუძვლების სწავლების შესაბამისად გადააანალიზა სასკოლო ფინანსური და ადამიანური რესურსები. (How the world's most improved school systems keep getting better. McKinsey & company).
14. Scripted teaching materials (scripted lessons) -შემუშავებული სასწავლო მეთოდური მასალები, მეცადინეობის დეტალური სცენარები.
15. „ჩვენი საიდუმლო იარაღი გაკვეთილების უნიფიცირება იყო“ - ინტერვიუ ფინეთის სასკოლო სისტემის მაღალი რანგის მოხელესთან. „Can the U.S. and other countries learn from Finland?“
16. ჰონკონგი, სინგაპური, ფინეთი და ბევრი სხვა.
17. ეს მიდგომა სახელდება იმ წარმატების ქვაკუთხედად, რომელსაც ფინეთის სასკოლო სისტემამ მიაღწია. ფინეთში ყველაზე მცირეა განსხვავება მოსწავლეებს შორის ცოდნის დონის მხრივ. „არ უნდა გადავჭარბოთ ბავშვების სხვადასხვა კოგნიტიური მონაცემების გავლენა სწავლების რეზულტატზე. თუ სასწავლო მასალა ისე აიგება, რომ ის მიესადაგება ყველა მოსწავლეს და ნაბიჯ— ნაბიჯ რთულდება, თუ ინდივიდუალური განსხვავებები ითვალისწინებენ დროს, რაც აუცილებელია სწავლისათვის, მაშინ შედეგები სხვადასხვა ბავშვთა ჯგუფებს შორის არ იქნება დიდად განსხვავებული. ესე იგი საფუძვლიანია საბაზო სკოლაში მოვხდინოთ სწავლების დიფერენციაცია ისე, რომ სწავლების განსხვავებული დრო, სისტემის განუყოფელი ნაწილი გახდეს“ ფინეთის საბაზო სკოლის სასწავლო პროგრამა (POPS 1970, 136).